

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף כא

שלח ליה רבי אבא בר זבדא וכו': שלח לו בקשה: תשאל את רב הונא מה הדין הדר בחצר חבירו וכו'. עד שהוא הספיק לבוא ולשאל כבר נפטר רב הונא, ובנו של רב הונא אמר לו מה אמר על כך אביו.

ואמר לו דבר נוסף בשם אביו: 'השוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון'.

קושיא: **שמעון מה עבידתיה:** מה שמעון עושה כאן? כלומר מה הוא קשור?

תירוץ: **הכי קאמר:** השוכר בית מראובן ומתברר שהבית בכלל שייך לשמעון - משלם לשמעון.

קושיא: **תרת:** וכי רב הונא אמר שני דברים סותרים? מצד אחד אמר שהדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך לשלם לו, ומצד שני השוכר מראובן ונמצא של שמעון דהיינו שהוא דר בחצר של שמעון שלא מדעתו כן צריך לשלם לו.

תירוץ: **הא דקיימא לאגרא וכו':** השוכר בית מראובן ונמצא של שמעון - הבית עומד להשכרה ולכן 'זה נהנה וזה חסר' וצריך לשלם, אבל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו - הבית לא עומד להשכרה ולכן 'זה נהנה וזה לא חסר' ואינו צריך לשלם.

קושיא: **בעלים מאי עבידתיהו:** מה הם קשורים לכאן? והגמרא מתרצת כנ"ל.

אמר רב סחורה.. הדר בחצר חבירו: מדובר בחצר שאינה עומדת להשכרה, הוא לא צריך להעלות לו שכר כי אדרבא הוא מועיל ומיטיב עם בעל הדירה. בגלל שבית שלא גרים בו מתקלקל, כנאמר "וּשְׂאִיָּה יָכַח-שְׁעָרָא" בית שמם - ה'שדים' מזיקים ומכתתים אותו. אמר רב בר רב אשי אני ראיתי את ה'שד' איך שהוא מנגח את הבית כמו שור. (יש מפרשים את הפסוק הנ"ל על חרק 'עש' המכרסם את קירות הבית העשויות מעץ, ועל כך אמר רב בר רב אשי שראה בית שהעש הזיק אותו והיה נראה הבית כאילו שור נגח את קירותיו. נמוק").

ביתא מיתבא יתיב: בית מיושב באנשים הוא בית המתקיים, וזאת משום שהאנשים הגרים בבית מטפלים בו ומתקנים את הנזקים שקורים בו.

מאי בינייהו: מה הנפקא מינה בין שני הטעמים? והתשובה: בית המשמש לאחסון תבן ועצים. אמנם אין בו חשש של מזיקים כי אנשים נכנסים ויוצאים בו, אבל עדיין אין מי שיטפל בו ויתקן אותו כי לא גרים שם.

ההוא גברא: מעשה באדם שבנה וילה מעל מגרש של אשפה השייך ליתומים, ורב נחמן גבה את הבית ממנו עד שהוא ישלם ליתומים. והרי החצר הזו אינה עומדת להשכרה, ואם כן לכאורה רב נחמן סובר שהדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך לשלם לו.

ההוא מעיקרא: מדובר שבתחילה גרו בני האומה 'קרמונאי' במגרש ההוא, והם שילמו ליתומים סכום מועט בעבור השימוש במגרש. ולכן רב נחמן אמר לבעל הבית שיפייס את היתומים בתשלום מועט, אך בעל הבית לא התייחס, ולכן רב נחמן עיקל לו את הבית עד שהוא ישלם.

למדנו במשנה: כיצד משלמת מה שנהנית? אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית, מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה.

אמר רב ובמחזרת: 'מצדי הרחבה' הכוונה שהיא עמדה ברחבה והזיזה את ראשה לצידי הרחבה ואכלה את הפירות שעמדו שם. לדעת רב חייבת משום 'שן' כי זה נחשב 'לחצר הניזק' משום שדרך בני אדם להניח שם את פירותיהם (תוס'). אבל לדעת שמואל אפילו שאכלה מצידי הרחבה פטורה, מכיון שהיא עומדת ברה"ר נחשב הדבר כ'שן' ברה"ר שפטורה (שם).

ולשמואל היכי משכחת לה דמייחבא: לפי שמואל על מה מדברת המשנה 'מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה'? והתשובה: כגון שהיא עזבה את הרחבה והלכה לצידי הרחבה ואכלה שם את הפירות. מכיון שאין דרך שוורים ללכת בצידי הרחבה זהו 'שן' בחצר הניזק שחייבת. אבל ברה"ר שדרכה ללכת שם ממילא דרכה גם להחזיר את ראשה ולאכול מצידי הרחבה.

ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשה: יש האומרים את מחלוקת רב ושמואל כמחלוקת בפני עצמה, שאינה הולכת על המשנה שלנו. ועל כך שואלת הגמרא:

לדעת שמואל איך הוא יסביר את המשנה שלנו ש'אכלה מצידי רחבה חייבת'. ומתרצת כנ"ל.

מתיב רב נחמן: מהמשך המשנה: אם אכלה 'מפתח החנות משלמת מה שנהנית' - כי זה 'שן' ברה"ר שפטורה ואינה משלמת את מה שהזיקה. ולכאורה היא עומדת ברה"ר ומחזירה את ראשה לתוך החנות העומדת בצד, ואוכלת מתוכה, ובכל אופן פטורה. קושיא על רב!

הוא מוטיב לה והוא מפרק לה: הוא הקשה את הקושיא והוא גם מתרץ אותה: מדובר שהחנות עומדת בקרן זוית. דהיינו מדובר במבוי רחב שבסופו יוצאים למבוי צר (- מאמצע המבוי הרחב). ומיד ביציאה למבוי הצר, נמצאת חנות בתחילת המבוי הצר, והחנות בולטת קצת לתוך רחבת המבוי הצר. ואז כשבהמה יוצאת מהמבוי הרחב למבוי הצר, היא מיד נתקלת בפתח החנות והיא לא צריכה להחזיר את ראשה בשביל לאכול את הפירות. ולכן רב מודה שזה נחשב לשן ברה"ר שפטורה. (אבל כשבהמה הולכת באמצע הרחבה היא לא אמורה להחזיר את ראשה לצדדים). Eראה ציור בגמרא.

איכא דאמרי: לא נחלקו רב ושמואל על מחזרת ראשה לצידי רה"ר - כי בזה לכו"ע חייב משום שדרכה בכך. אלא הם נחלקו על אדם שמקצה מקום מרשותו לרה"ר. כלומר הוא נכנס מעצמו לתוך השטח שלו ומשאיר שטח ריק בצד רה"ר ומפקיר אותו לבני רה"ר שלנו שם. ובתוך השטח הזה הוא הניח פירות, והבהמה אכלה מתוך השטח הזה.

לימא בכור ברשותו קמפליג: לקמן (דף מט') נחלקו התנאים באדם שחופר בור בתוך רשותו ולאחר מכן מפקיר את הרשות, אבל לא מפקיר את הבור עצמו, והבור הזיק - האם חייב או פטור. לכאורה במחלוקת הזו נחלקו רב ושמואל.

לדעת רב 'בור ברשותו חייב' ולכן כאן פטור. כלומר הפירות שהניח ברשותו שהפקיר אותה - הם כמו 'בור' המונח ברשותו שהפקיר, ואם תיתקל בהם בהמה ותינזק יהיה חייב לשלם. ממילא בהמה שאכלה את הפירות הללו פטורה, כי ישנו כלל 'כל המקלקלין ברה"ר - כל המחזיק בהן זכה'.

ולדעת שמואל 'בור ברשותו פטור', ואם כן לפירות אין דין של 'בור', וממילא חייבת על אכילתם. (שהרי הם לא מונחים ברה"ר אלא במקום שאינו דרך הילוכה).

דחייה: אמר לך רב: באמת אני סובר ש'בור ברשותו פטור' (כי התורה חייבה על בור רק ברה"ר) ואם כן הפירות אינם נחשבים ל'בור', ובכל אופן פטור על אכילתם. כי בעל הבהמה אומר לבעל הפירות: אין לך זכות לקרב את הפירות לרה"ר ולהכשיל את השור שלי שיאכל אותם.

ושמואל אמר: באמת אני סובר ש'בור ברשותו חייב', משום שהוא הפקיר את רשותו והשור נכנס לשם ברשות ונפל בבור. אבל אם הניח פירות ברשותו והפקיר את רשותו אין לפירות דין של 'בור'. משום שדוקא בבור יש סיבה לחייב את בעל הבור בגלל שהשור לא ראה ונפל לתוכו, אבל את הפירות הוא רואה והיה עליו להיזהר שלא לדרוך עליהם ולהחליק.

ואמנם אם היה מניחם ברה"ר היה חייב אפילו על תקלה שהיה אפשר להיזהר ממנה, כי אין לו רשות להניח שם פירות. אבל כאן שהניחם ברשותו אלא שהוא מסכים לכולם להכנס לתוך רשותו, אינו חייב על תקלה שקרתה מחמתם. וממילא שור שאכלם חייב לשלם.

לימא מחזרת תנאי היא: אולי נאמר שדין בהמה המהלכת ברה"ר ומחזרת ראשה לצידו רה"ר ואוכלת משם פירות - תלוי במחלוקת תנאים: רבי מאיר ורבי יהודה מצד אחד ורבי יוסי ורבי אלעזר מצד שני.

קושא: רבי יוסי היינו ת"ק: לכאורה רבי יוסי (ורבי אלעזר) מדבר על ציד הרחבה שאין דרכה לאכול שם אלא להלך ואם כן חייבת, וזהו בדיוק מה שאמר ת"ק (רבי מאיר ורבי יהודה) שמשלמת מה שהזיקה?

אלא מחזרת איכא בינייהו: ת"ק דיבר על בהמה שהלכה לציד הרחבה ואכלה שם חייבת, ומדויק מדבריו שאם הלכה ברה"ר ורק החזירה ראשה ואכלה מצידו רה"ר פטורה. ועל כך חולק רבי יוסי שגם במחזרת חייב כי אין דרכה להחזיר ראשה אלא להלך.

דחייה: לא, דכולי עלמא וכו': המחלוקת היא על אכלה בתוך הרחבה. לדעת ת"ק שהפסוק המדבר על 'שן' "וְכֵעֶר בְּשֵׂדָה אַחֵר" מלמד שדוקא ברשות של הניזק חייבת ולא ברה"ר, ולכן אם אכלה מתוך הרחבה משלמת רק מה שנהנית ולא מה שהזיקה. אבל רבי יוסי חולק וסובר שהפסוק בא למעט 'רשות המזיק' שאם הכניס את פירותיו לתוך רשות של חבירו ובא השור של חבירו ואכלם פטור חבירו, אבל

ברה"ר חייבת, ולכן אומר רבי יוסי שבתוך הרחבה אין דרכה לאכול אלא להלך וממילא אם אכלה חייבת.

קושיא: ברשות המזיק? לימא וכו': וכי יש צורך בפסוק ללמד שהמכניס פירותיו לתוך רשות המזיק – המזיק פטור, והרי חבירו טוען לו: מה הפירות שלך עושים בתוך רשותי?

אלא דאילפא ורבי אושעיא: שאמרו לעיל בהמה ברה"ר שאכלה מעל גבי חברתה חייבת נזק שלם (כי זה כ'חצר הניזק'), וכן בהמה ברה"ר שקפצה חייבת חצי נזק (כי זה כמו 'קרן'). ת"ק סובר שברה"ר תמיד פטורה אפילו באכלה מעל גבי חברתה או קופצת שלא כאילפא ורבי אושעיא, וזהו שאמר 'מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית'. אבל רבי יוסי סובר כאילפא ורבי אושעיא שחייבת, וזהו שאמר 'אין דרכה לאכול – מעל גבי חברתה או בקפיצה – אלא להלך'.

משנה: הכלב והגדי שקפצו: הם מועדין לקפוץ, ולכן אם קפצו לתוך רשות הניזק והזיקו לו את הכלים חייבים.

הכלב שנטל חררה: כלב שלקח עוגה האפויה על גבי גחלים והלך איתה אל הגדיש, אכל את החררה והניח את הגחלים על הגדיש והדליק את הגדיש. אכילת החררה היא אב של 'שן' ומשלם על כך נזק שלם. אבל על שריפת הגדיש משלם חצי נזק ויתבאר בגמרא.

גמרא: טעמא דקפצו: מהמשנה מדוויק שדוקא אם הם קפצו חייבים, אבל אם הם נפלו מראש הגג והזיקו פטורים. מוכח שהתנא סובר 'תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור' שהרי כשהם עלו לראש הגג ידע הבעלים שהם יכולים לקפוץ ולהזיק ופשע ולא שמר עליהם, ולבסוף הם נפלו והזיקו באונס.

תניא נמי הכי: שאם נפלו פטור.

הניחא למ"ד וכו': למאן דאמר ש'תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב' קשה מהמשנה ומהברייתא!

תירוץ: כגון דמקרי כלים לגבי כותל: מדובר שהכלים עמדו צמודים לכותל שאז אם הכלב והגדי היו קופצים הם לא היו פוגעים בהם, כי הקפיצה גורמת להתרחקות

מהכותל, ולכן הבעלים לא פשע כלל כשלא שמר עליהם כי ידע שהם לא יזיקו את הכלים. אלא שלבסוף הם נפלו באונס ופגעו בכלים (כי הנפילה נעשית בקו ישר למטה, שלא כמו קפיצה).

אמר רב זביד: יש מקרה שאפילו אם הכלב והגדי נפלו מהכותל חייבים לכולי עלמא! וזה בכותל רעוע.

מאי ניהו: מה הבעיה בכותל רעוע? שהיה עליו להעלות בדעתו שכשהכלב והגדי יעלו עליו, יפלו ממנו אריחים (= לבנים) וישברו את הכלים (רשב"א). אך הרי לבסוף זה לא קרה כי לא נפלו אריחים, אלא הכלב והגדי הם שנפלו למטה ושברו את הכלים באונס, ואם כן זה ממש 'תחילתו בפשיעה וסופו באונס' שיש בזה מחלוקת.

לא צריכא בכותל צר: רב זביד התכוין לכותל צר, דהיינו מכיון שדרכם של הכלב והגדי לקפוץ על המעקה של הכותל, אך הם לא מצאו שם מקום נוח לעמוד כי הוא היה צר – הם נפלו למטה. ולכן זהו תחילתו וסופו בפשיעה! כי היה על הבעלים לשמור עליהם שלא יעלו למעקה הצר ויפלו.